

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України “Про право на самозахист та володіння
цивільною вогнепальною зброєю”

1. Обґрунтування необхідності ухвалення проекту Закону

Конституцією України проголошено, що людина її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в нашій державі найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має невід'ємне право на життя, право на свободу та особисту недоторканність, а також недоторканність житла. Обов'язок держави – захищати життя людини (ст.ст. 3, 27, 29, 30 Конституції України).

З огляду на існуючі загрози та небезпеки для громадян України, нагальною потребою є ухвалення законів, спрямованих на виконання вищевказаних статей Конституції України, у тому числі Закону, який врегульовує питання забезпечення громадянами нашої держави захисту свого життя та здоров'я, а також життя та здоров'я навколишніх від злочинних посягань за допомогою вогнепальної зброї, а також приведення існуючого нормативного регулювання в питанні зброї у відповідність до норм Конституції.

В Україні де-факто існують підзаконні акти, якими визначаються умови доступу громадян до мисливської і спортивної зброї, однак доступ до зброї самозахисту передбачений лише через процедури нагородної зброї, легітимність яких (крім нагородження відзнакою Президента) викликають обґрунтовані сумніви. Також зброя самозахисту доступна працівникам поліції та інших відомств, які володіють відповідною службовою зброєю з правом зберігати і носити її поза межами служби.

Вогнепальна зброя є найефективнішим засобом реалізації громадянами конституційного права на самозахист. Переважна більшість розвинених країн світу (усталених демократій) забезпечили таке право своїм громадянам, що сприяло зменшенню кількості насильницьких злочинів проти особи та злочинів проти власності. Світовими лідерами у володінні населенням вогнепальною зброєю є США, Швейцарія та Фінляндія з показником від 88 до 45 одиниць цивільної вогнепальної зброї на 100 осіб. В Україні цей показник становить 5,5 одиниці.

Досвід країн Балтії, Грузії та Молдови доводить, що забезпечення громадянам права на самозахист за допомогою цивільної вогнепальної зброї протягом року з моменту ухвалення відповідних законів знижує вуличну злочинність на 40–60%. Водночас введення жорстких правил і обмежень щодо володіння цивільною зброєю у Великій Британії призвело до стрімкого зростання кількості злочинів: на 88% злочинів з використанням насильства, на 101% озброєних пограбувань, на 105% зґвалтувань та на 24 % вбивств (зростання за 5 років).

Така статистика доводить, що злочинці не користуються зареєстрованою зброєю для вчинення злочинів, натомість за відсутності у добропорядних громадян права на зброю для самозахисту робить їх беззахисними від озброєних правопорушників.

На сьогодні обіг цивільної вогнепальної зброї законодавчо врегульовано спеціальними законами у всіх країнах Європи та у більшості пострадянських країн, обіг короткоствольної вогнепальної зброї дозволений у більшості країн Європи, зокрема, в Естонії, Латвії, Литві, Молдові, Білорусі.

Досвід вищезазначених країн засвідчує, що офіційно зареєстрована цивільна зброя використовується при вчиненні умисних злочинів менш ніж у 0,001% випадків від загальної кількості злочинів.

Зважаючи на те, що держава наразі не в змозі убезпечити своїх громадян від злочинних посягань, гарантування громадянам права на самозахист через доступ до засобів такого самозахисту стане визначальним стримувальним фактором для значної частини злочинців. Більше того такий доступ, передбачається зробити через суворий навчальний процес поводження зі зброєю, що вцілому підвищить рівень культури поводження майбутніх власників зброї.

На жаль вже очевидно, що постійне збільшення бюджетного фінансування МВС та Національної поліції істотно не впливає на зменшення кількості злочинів проти життя та здоров'я громадян. **Зокрема**, останніх 6 років бюджетні витрати на МВС та Національну поліцію тільки на забезпечення прав і свобод громадян, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку зросли з 15 млрд грн до 39 млрд грн, тобто більше ніж у 2.5 рази.

Найбільш динамічне зростання бюджетних витрат на цей напрямок діяльності правоохоронців припадає на період з 2017 року (23 млрд грн) до 2020 року (39 млрд грн).

Проте згідно офіційної статистики сайту Офісу Генерального Прокурору, саме за цей період (2017-2020 роки) не спостерігається зменшення кількості умисних вбивств, умисних тяжких тілесних ушкоджень та згвалтувань. Ці показники залишаються жахливо стабільними – близько 5 000 облікованих умисних вбивств, близько 2 000 тяжких тілесних ушкоджень щороку.

Очевидно, що концепція збільшення витрат на фінансування правоохоронної системи з метою зниження кількості злочинів проти життя та здоров'я громадян себе не виправдовує.

Використання такого підходу надалі не тільки не врятує життя наших громадян, але в умовах бюджетної кризи є неприпустимим.

Слід враховувати, що лєвова частина злочинів проти громадян відбувається поза межами їх місця проживання. Іншими словами, полишаючи свою домівку громадяни України стають абсолютно беззахисними перед злочинцями.

Очевидно, що треба звернутися до світового досвіду, який свідчить, що

законодавчо врегульоване право громадян на збройний самозахист є найдієвішим інструментом в боротьбі зі злочинами проти життя, здоров'я та статевої недоторканості. Тобто, необхідно забезпечити умови для здійснення гарантованого Конституцією права громадян захищати життя та здоров'я від протиправних посягань, шляхом доступу до законного володіння зброєю.

Крім того, вже сьогодні за інформацією МВС України громадяни легально володіють вогнепальною зброєю у загальній кількості близько 1,3 млн. одиниць, а за даними МВС України, протягом 2016 року було зафіксовано лише 69 випадків із використанням зареєстрованої зброї (включно з необережними поводженням та випадками застосування зброї для необхідної оборони), тобто 0,000056% від загальної кількості легальної вогнепальної зброї в Україні.

Разом з тим, за даними організації Small Arms Survey (Женева, Швейцарія), яка досліджує питання обігу нелегальної вогнепальної зброї у світі, в Україні в незареєстрованому обігу перебуває від 3 до 5 млн. одиниць вогнепальної зброї.

Незважаючи на таку кількість зброї в обігу, ці правовідносини в країні досі не врегульовані жодним законом. Усі питання, пов'язані з обігом цивільної зброї, вирішуються виключно підзаконними нормативними актами МВС України та інших міністерств і відомств.

Позаяк залишається питання щодо правомірності притягнення людей до кримінальної відповідальності за незаконне поводження зі зброєю в умовах фактичної відсутності закону, який може бути порушеним.

На цей час вже сформована практика Європейського суду з прав людини на основі статті 7 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка спрямована на захист людей від покарання за відсутності закону. Українські суди при ухваленні своїх рішень повинні враховувати таку практику ЄСПЛ.

Нормативні акти МВС України, що регламентують обіг вогнепальної зброї в державі, фактично дублюють основні положення колишнього радянського законодавства. Переважна більшість норм є тепер анахронізмом та не регламентує навіть усталених суспільних відносин у сфері обігу зброї. Так, дотепер відсутній єдиний державний реєстр власників зброї, не визначені правові підстави діяльності стрілецьких спортивних організацій, немає будь-якої класифікації сучасної зброї тощо.

Відсутня узгоджена термінологія та класифікація, що призводить, з одного боку, до вільного трактування і неузгодженості, а з другого - створює підґрунтя для зростання корупції у цій сфері.

Такий стан речей не може ані забезпечити нормальне врегулювання цих вже наявних суспільних відносин, ані гарантувати громадянам забезпечення їх конституційного права на захист.

Водночас необхідно врахувати, що зосередження всіх важелів впливу в руках одного органу виконавчої влади, як у цьому випадку у сфері МВС

України, створює підґрунтя до розвитку бюрократизму та зростання корупції у сфері обігу цивільної зброї.

Така правова ситуація також заважає розвитку економічних відносин та розвитку стрілецького спорту в державі.

2. Цілі та завдання прийняття проекту Закону

Головною метою ухвалення Закону України «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю» є законодавче врегулювання права громадян на самозахист через доступ до належних засобів захисту, та врегулювання правового режиму власності та умов застосування цивільної вогнепальної зброї фізичними та юридичними особами. Норми проекту Закону спрямовані, перш за все, на гарантування конституційного права громадян України на захист свого життя, здоров'я і власності та приведення у відповідність до Конституції нормативного регулювання цієї сфери суспільних відносин.

Крім того, Закон має впорядкувати вже наявні правовідносини у сфері обігу цивільної зброї, які до цього часу не врегульовані, або суперечливі, регламентувати та запровадити нові правовідносини, які сприятимуть суттєвому підвищенню рівня громадської безпеки, розвитку економіки та спорту, подоланню корупції, зменшенню кількості нелегальної зброї та поступового її виведення з тіньового обігу.

Ухвалення цього Закону також значно підніме рівень довіри громадян до держави.

3. Загальна характеристика та основні положення проекту Закону

Цей Закон на основі положень Конституції України, якими встановлено право кожної людини на життя та його захист від злочинних посягань, право на недоторканність та безпеку людини, її життя, здоров'я, честі та гідності, рівність конституційних прав і свобод громадян, непорушність права приватної власності, захист суверенітету і територіальної цілісності держави, як справи всього українського народу, а також на основі природного права кожної людини на життя, встановлює право на самозахист та володіння вогнепальною зброєю та набоями, деталізує аспекти самозахисту, визначає загальні засади підготовки власників зброї, визначає умови, порядок та правила придбання вогнепальної зброї та набоїв фізичними і юридичними особами, володіння ними, їх зберігання, переміщення, використання та застосування, позбавлення права на володіння зброєю та її вилучення, регламентує порядок організації курсів з підготовки власників зброї, а також визначає перелік повноважень органів державної влади та управління у сферах обігу зброї та боєприпасів і надання послуг, пов'язаних із використанням зброї

та боєприпасів.

Закон складається з 7 розділів і деталізує аспекти та підстави самозахисту, регулює усі сфери цивільного обігу та використання зброї і набоїв в Україні, починаючи від набуття права на цивільну вогнепальну зброю, її придбання, використання, господарської діяльності у цій сфері, закінчуючи міжнародною співпрацею у цій галузі.

Закон регламентує використання зброї суб'єктами господарювання, що мають ліцензію на здійснення охоронної діяльності, що значно підвищить рівень громадської безпеки.

Закон, окрім іншого, не лише регламентує обіг короткоствольної вогнепальної зброї в Україні, але й посилює відповідальність за її незаконне використання.

Закон запроваджує чітку класифікацію зброї та набоїв у цивільному обігу, розмежовує види зброї за режимом їх обігу, а також визначає види та категорії зброї, забороненої до цивільного обігу.

Встановлює чіткі вимоги щодо набуття зацікавленими особами права на цивільну вогнепальну зброю та набої.

4. Стан нормативно-правової бази у вказаній сфері правового регулювання

За відсутності базового регуляторного Закону, у цій сфері діє велика кількість неузгоджених підзаконних нормативних актів, які фактично створюють видимість регулювання обігу зброї, хоча відповідно до Конституції та ЦК України обіг зброї має регламентуватися виключно законом. Наслідком застосування цих “нормативних актів” є незаконне обмеження права власності на певні речі, незаконне притягнення осіб до кримінальної відповідальності за правомірну поведінку. Також неналежне правове регулювання обігу зброї є величезним корупційним ризиком як безпосередньо в питаннях придбання, зберігання, носіння та використання зброї, так і в сферах суспільного життя, які безпосередньо із зброєю пов'язані, як то - виробництво чи ремонт зброї, функціонування стрілецьких тирів та стрільбищ, навчання поводження зі зброєю, спорт тощо.

Відсутність чіткої законодавчо встановленої класифікації та термінології не дозволяє узгодити підзаконні нормативні акти та сприяти розвитку законних суспільних відносин у сфері обігу цивільної зброї та боєприпасів.

Сьогодні у зазначеній сфері суспільних відносин діють Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, закони України «Про фізичну культуру та спорт», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про об'єднання громадян» тощо.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

На момент внесення законопроект не потребує виділення коштів з Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття проекту Закону

Ухвалення зазначеного Закону цілком відповідає інтересам держави та суспільства, враховує європейське законодавство та досвід, дає можливість врегулювати на законодавчому рівні питання набуття та володіння громадянами зброї для захисту свого життя та здоров'я від злочинних посягань, а також життя та здоров'я оточуючих.

Реалізація цього Закону суттєво знизить рівень злочинності в країні, зокрема, дасть змогу зменшити кількість злочинів проти життя та здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Сприятиме економічному зростанню у галузі виробництва військової зброї та боєприпасів, створить сприятливі умови для виробництва та торгівлі цивільною зброєю та боєприпасами, а також надання послуг населенню в цій сфері.

Зазначені фактори позитивно вплинуть на створення нових робочих місць та зростання надходжень до Державного бюджету України.

Крім того, Закон слугуватиме розвитку сучасного стрілецького спорту та зростанню спортивного престижу України на міжнародному рівні.

Народні депутати України

САС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: ШАРАСЬКІН АНДРІЙ АНДРІЙОВИЧ
Сертифікат: 2B6C7DF9A3891DA104000000F6563A00AE3AD001
Дійсний до: 18.11.2021 23:59:59

Апарат Верховної Ради України
№ 437д9/1-2021/228345 від 12.07.2021

580530

6